

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Incompatibilitás és érdekelttség

I.

Az incompatibilitás nem csak a hivatali állás méltóságának kérdése, hanem egyuttal lényeges befolyással van a hatósági jogkörök, állások, hivatalok halmozódásának mérvére is. Az extern incompatibilitás a hivatali állás méltóságának fővédője, habár a főhivatal kötelességeinek kizárólagos és odaadó teljesítését is védelmezi és pedig ott is, a hol a főhivatal tisztességét a mellék hivatal társadalmi minősége, rangja nem érinti. Az intern incompatibilitás irányadó elvei: a munkaerőnek a munkamenyiséggel való egyensúlyba hozása, a lelkiismeretes és ambitiosus munkaerőnek törvényszerű védelme a tulcsigázás ellen s a széttagolt felület munkának fékezése, kiküszöbölése az „ex omnibus aliquid ex toto nihil“ féle tapasztalati igazság alapján.

Az extern és intern incompatibilitás következetes, szigorú törvényi rendezés biztosítékot nyújt a hivatali gépezetnek a közvetlen célra munkálása, a gépezet erejének el nem forgácsolt hatályosulása, a különböző hatósági fokozatokba a különböző judiciumok jótékony versenyének bevitele s végül a hivatali méltóság megóvása iránt.

A nyugateurópai államok közhivatali pragmatikájában az incompatibilitás mindenik föelvé szigorúan érvényesül; nálunk a hazai jogban törvényi rendezést csak a bíróságra nézve nyert az összeférhetlenség, a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. t.-c.-ben, a törvény indokolásában egyik főérv a bírói állás méltóságának megóvása; a való életben ez tényleg érvényesült; mert a méltóságnak azzal a mértékével az államigazgatás szerveinek egyike sem dicsekedhetik, mint a milyen a bírói kart ékesíti. Hazai törvényalkotásunknak nagy fogyat-

kozása, hogy egységes közhivatalnoki pragmatikát, külön összesített összeférhetlenségi résszel mai napig sem alkotott. Itt ott a törvényekben szórványosan találkozunk összeférhetlenségi esetekkel; de nagyban és egészben ez a nagyfontosságú jogintézmény a rendeleti jog szeszélyes, ingadozó alkotásának van játékul oda dobva.

Szomorú, de történelmi igazság, hogy ennek a kifejezetten méltóságos jogintézménynek a tere a profán jog vezet. A római katolikus egyház a történelem folyamán eredeti, lelki rendeltetésétől elterelődve, a világi hatalom utáni éhszomjusága által hajtatva, nagy erejét illetélen területen forgácsolta szét. Törekvésének céljává azt tette, hogy az állam és társadalom mind anyagi, mind szellemi vonatkozásu elemei az ő vezetése alá kerüljenek. Hatalmának delelőjén úgy összezavarta az egyházi és világi circulusokat, hogy a középkor köz- és magánjogában ott van teljes egészében és részeiben az egyház, mint a törvényhozás, bíraskodás és közigazgatás vezértényezője. A terjeszkedés és minél többnemű befolyásnyerés politikája szigorúan állotta utját annak, hogy a kanoni törvénytarba a következetes összeférhetlenség jogintézménye, többi jogintézmény társaihoz méltó ki-képzéssel kerüljön bele. Az irregularitas két eset-csoportjain kívül (ex defectu és ex delicto) más biztosítékot alig találunk a papi állás disze, méltósága mellett.

Az újabb kor jogállama szigorúan kimérte ugyan az állam és egyház illetékességi körét, de a róm. kath. egyház mégis tartózkodik a világi állások elé felállítani az összeférhetlenség sorompóját, a mi természetes is, ha meggondoljuk, hogy a vatikán politikáját még a gyökere-sen megváltozott helyzet dacára is, még ma is VII. Gergely álmai irányozzák s az egyház hatalma s befolyása számára papiron s vágyakozásban még mindig fenn vannak jobb idő re-

ményében tartva azok a keretek, melyeket III. Ince vaskeze megalkotott.

A protestáns egyház kezdettől fogva szigorúan tartotta magát az egyház evangéliumi céljához s nem hogy a világi jogkör területére akart volna lépni, hanem éppen az egyetemes papság bibliai elve alapján a világi elemnek egyházhatósági részesedést adott; a ker. vallás szelleméhez méltóbbnak tartván a világi elemet az anyaszentegyház ügye munkálásában való közvetlen részesedés tisztos zománcával vonni be, sem mint az egyházi elemet a lelki rendeltetésének meg nem felelő világi ténnyé téveszteni át.

Egyházi törvénykönyvünk az összeférhetlenséget, mint teljesen kiképzett jogintézményt nem ismeri; annak szüksége felől bir ugyan öntudattal, de a reá vonatkozó elszórt rendelkezéseket inkább az intern lelki hatályu erkölcsi szempont irányítja (l. 23—89—91—101—108. 110. §.) A 114. §. második és negyedik bekezdése a lelkészek extern összeférhetlenségéről rendelkezik; ebben a §-ban emelkedik a törvény az összeférhetlenség öntudatára, a nélkül azonban, hogy az általánosság homályos színvonalán felül emelkednék. A „más életpályára lépés“ „oly pályára lépés, mely a lelkészi hivatással és jelleggel ellentétben áll“ igen rugékony fogalom; az alkalmazó hatóságtól függ annak határát összehuzni vagy kiterjeszteni. Már maga az „életpályá“ szó olyan, a mi a törvény által célzott fogalmat nem fedi. Igaz, hogy a modern jogfejlődés a hivatali állásokat „nobile officiumból“ élethivatássá, kenyérkeresettel kapcsolatos életpályává tette; de azért számos a lelkészi hivatással és jelleggel ellentétben álló, annak decorumát veszélyeztető, sőt megsemmisítő, munkakörét elnyelő állás, foglalkozás van, a mi életpályának nem tekinthető. Lelkészekről lévén szó, a lelkészi állás főfoglalkozásnak, minden más állás, hivatal, foglalkozás, mellékfoglalkozásnak tekinthető, legyen annak jellege állandó, vagy időszerű, tiszteses a vagy fizetéstelen. Az meglehet, hogy sok lelkészre vagy általában hivatalnokra nézve a főfoglalkozás a gyakorlatban a lelkiismeretesség mérvét tekintve mellékfoglalkozássá silányul s a mellékfoglalkozás főfoglalkozássá emelkedik, de az összeférhetlenség jogintézményének éppen az a célja, hogy ez a visszaélés kizárattassék. Szerintem az alkotandó törvény leghelyesebb utat követ, ha az extern incompatibilitás eseteit taxative sorolja fel, de nem menve el az egyes állások részletezéséig, hanem azoknak egy-egy nagyobb körét külön pontokban összesítve. E tekintetben irányadó lehetne a birói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. t.-c. 8. § a, természetesen némely ott

felsorolt esetek kihagyásával, némelyek pótlásával. Kihagyandó volna hogy csak egyet említsek, az országgyűlési képviselőségre nézve felállított tilalom; részint azért mert az állam törvényhozása az egyének és társaságok minden anyagi, szellemi, erkölcsi, vallási érdekeire kiterjeszkedvén, szervezetében mind ezen elemek képviselő factorait igényli, részint, mert egy vállásfelekezetnek a maga papjait a törvényhozásból egyoldalulag kizárni egy sok felekezetű országban nem volna észszerű, sőt saját érdekeire nézve határozottan veszélyes volna. A tilalmazott mellékfoglalkozások közé pedig felveendő volna a pénzügyintézetek, közkereseti, betéti és részvénytársaságok s általában minden nyereségre irányzott vállalatoknak fizetéses hivatali állásai, mert az ezekben érvényesülő merev anyagiság gyakran ellentétbe hozza a lelkészt azzal a keresztényi szeretettel, melynek apostolaként hordoznia kell magát életének minden viszonylatában.

Ha törvénykönyvünk az extern összeférhetlenség irányában tesz is némi kísérletet, az intern összeférhetlenségnek öntudatát teljesen nélkülözi, kivéve annak szoros értelemben vett lelki erkölcsi esetét, a mi különben inkább a hivatalnoki minőség szempontja alá esik. Ha a fennálló törvény értelmében egy személyben összehalmazható egyházi állásokat szemügyre vesszük, valóságos torzképet nyerünk. A törvény nem zárja azt ki, hogy egy ugyanazon lelkész egy ugyanazon időben lehessen: árvák-szegények gondnoka 98. §; tanító, énekvezér 104. §; az iskolaszék elnöke 129. §; egyházmegyei jegyző 144. §; egyházmegyei tanácsbíró 150. §; conventi jegyző 55. §; esperes 159. §; egyh. kerületi főjegyző 166. §; egyh. kerületi tanácsbíró 171. §; püspök 176. §; egyh. községi bíróság elnöke 278. §; egyh. megyei bíróság elnöke 282. §; egyházkerületi bíróság elnöke 287. §; egyh. községi bíróság jegyzője 280. §; egyh. megyei bíróság jegyzője 285. §; egyh. kerületi bíróság jegyzője 290. §; conventi bíróság elnöke 293. §; conventi bíróság jegyzője 299. §; egyh. megyei iskola látogató 447. §; egyh. megyei és kerületi tanügyi bizottsági tag 451. §; tanár 114. §.

(Folyt. köv.)

H.-szoboszló, 1902. Julius 21.

Dr. Baltás Dossó,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Válasz Veress Imre lelkész urnak „A konvent vegye kezébe az iskolák államosítását“ című cikkére. Megjelent e lapok 18. számában. —

VII.

„Mit kíván a fajszeretet szemben az egyházzal?“

A fajszeretet egyike a ma általánosan használt ama jó hangzású szóállásmodnak, mely nemzeti bálványá fejlődött.

Kis és nagy államférfiak, jó és jobb hazafiak ennek nevében követelik, hogy a magyar nemzet gerincét képező államfentartó magyarság különösen a magyar protestantismus legértékesebb tulajdonait: szabadságszeretetét, kialakult hitét, felekezeti jellegét és iskoláit, *önfentartásának nélkülözhetlen eszközeit* áldozza fel azon kétes-értékű célért, hogy a már is mindenható állam ez áldozatok füstfelhőjében a haza nem magyar-ajku népének iskoláiba benyomulva, nekik alkalmat teremtsen az állam nyelvének megtanulására, s ezzel azoknak magyarokká tételére; mint ha egy nyelvnek kisebb nagyobb mértékben elsajátítása elegendő volna az anyatejjel beszivott, a család és környezet, társadalom (színház, társaság, műhely, utca, istálló, mező, erdő) és egyház által folyton táplált, élesztett nemzeti (nemzetiségi) érzelmeknek a tudatlan lelkekből kiirtására s egy idegen, eddig gyűlölt faj (magyar) iránti szeretetnek oda beplántálására.

Megengedem, hogy magyarnak születni, vagy csak nyelvben is magyarrá alakulni, szép és nagy gondolat: de én ezt a szép és nagy gondolatot nem tartom elégnek az *igazi magyarsághoz*. Sőt még azt sem tartom elegendőnek, ha valaki szülei vagy mások jóvoltából úgy bírja a haza nyelvét, hogy magasabb-rendű lény módjára „arany-szájon“ zengi annak büvös hangjait. Ha a haza és nemzet iránti szeretet lelkében nem él, csak olyan, mint a harsány tombita vagy a százhuru cimbalom: *jó és gonosz ember kezében egyaránt vak eszköz*, mely jó és gonosz célzat szerint pusztít, gyilkol, mint a legádázabb ellenség; menybe emel és poklokra taszít; enyhít és földerit; lever és felemel; gyújt, lelkesít, szép tettekhe hevít; bátorít, nyugtalanít és kétségbeeszt; lesújt mint a villám s a haldoklóba életet lehél; de azzá, a mivé a *fajszeretet* képesít, magasztosít, *nemzetéért, fajáért harcoló angyallá, önfeláldozó emberré soha sem teszi.*

Nagyon tévednek azok az államférfiak, kik azt hiszik, hogy a fajszeretet abban éri el csúcspontját, hogy a haza különböző-nyelvű polgárai ügyességgel vagy erőszakkal, csellel vagy hatalommal a magyar nyelvre megtanítatnak. Erre s az ehhez hasonló eljárásra 19 század előtt nem kisebb tekintély, mint Idvezítőnk mondotta meg csalhatatlan ítéletét az egész világot zsidóvá tenni akaró hazájafiainak: „Jaj nektek képmutató írástudók és farizeusok! Mert mind a tengert, mind a földet elkerülitek, hogy pogányból zsidót tegyetek és mikor zsidóvá leendő, azt a gychennának fiává tesztitek.“ (Mát. XXIII. 15.)

Én hiszem, sőt tudom, hogy az ellenséges-érzelmű nemzetiségek gyermekei önérdékből is megtanulják nemzetünk nyelvét; de ebből ez a nemzet, ez a haza vajmi kevés hasznot vesz; kevesebbet, mint a kívándorlók új nyelvtudásából új hazájuk Amerika. Mert

azok, nyelvtudásuk segélyével, nem törnek annak épisége, alkotmánya s uralkodó nemzete ellen; míg emezek „gyehennának fia“ lesznek a *magyar-jellegű hazára*, különösen pedig a *magyar fajra* nézve.

Nem kárhoztatom, hogy alkalmat nyujtunk nekik hazánk szép nyelvének megtanulására; de hogy a nemzeti állam megteremtésének nem ez a sarkpontja, azt állítom.

A pusztá nyelvtudáson a nemzeti állam nem építhető föl.

Erkölcseben, érzésben, gondolkozásban, a haza és magyar faj iránti szeretetben kell őket magyarrá tenni. Így nyelv ismeret hiányában is magyaroknak fogja vallani magát s magyarhoz illő cselekedeteket fog cselekedni s végül önkényt keresi az alkalmat az állam nyelvének megtanulására.

Ennek hiányában pedig beszélheti a haza nyelvét, melyet az állam roppant áldozattal létesített iskoláiban a mi költségünkön eltanult: a magyar hazának, a magyar fajnak nemcsak semmi haszna nem lesz belőle, hanem, ellenkezőleg, az így nyert tudomány, a magyar műveltség fegyverét, melyet erőszakosan nyomtunk a markába, teljes erejével ellenünk fogja forgatni; vagyis nevelünk magunknak okos, kiképzett ellenséget.

Meggyőzés okából elég lenne rámutatni a csak mai napon a magyar törvényhozás házában ülő, nyelvünket beszélő, magukat azonban nemzetiségieknek nevező „*magyar országgyűlési*“ képviselőkre.

Akarunk-e belőlük sok ilyen magyart nevelni a hazának?

E jelenséget én természetesnek tartom.

Egy, a saját fajtát igazán szerető ember sem lehet könnyen hűtelen nemzetéhez, nemzetiségéhez; nem assimilálódhatik azzal a néppel, melyet saját faja elnyomójának tart; a székely, jász-kun, hajdunépből, vagy az Alföld magyar népéből soha sem lesz osztrák vagy muszka. Még inkább nem a műveltelméjü s erkölcsü emberről.

Ha nem így volna; ha nagy hőseink p. o. Bocskay, a Bethlenek, Rákóczyak, Széchenyek, Kossuth, Deák, Tisza, Szilágyi és számtalan mások, nyelv-tudásuk révén haza- és fajszeretetükből kiforgathatók lettek volna: ma nem beszélnének azok a nemzeti államért lelkesedő államférfiak magyar nemzeti államról; ha a mai élő nemzedék színváltozása, faja iránti hűtlensége idegen nyelvek tudása alapján lehetséges és természetes volna: úgy a magyar haza napjai megvolnának számlálva.

Igy van ez, így kell lenni, nemcsak a magyar, hanem minden más népfajnál is.

Ha tehát őseink nagyobb s főként magyar műveltségük- a magyar faj kiváló faji tulajdonai (állam-szervezői, fentartói, kormányzói, katonai stb. erényei) a magyar haza szellemi és erkölcsi *függetlenségéhez, szabadságához* való szilárd, tántorgás nélküli ragaszkodásuk, velleitásokra nem hajló józan conservativismusuk a veszélyben is rendületlenül álló hitük, önbizalmuk, a pusztulás nyomán is anyagi jólétet teremtő képességük magas foku igazság- és emberszeretetük által — melylyel minden javaikat megoszták e haza idegen-nyelvű, szokásu és érzelmű lakosaival s hódították meg a haza idegen-érzelmű fiait: az észszerűség azt követeli, hogy ezt az állam fentartó magyar fajt kell minden téren jövőben is *ideális magasságra emelni*, hogy az idegen-nemzetiségű ember önkényt hódoljon meg előtte s törje magát teljes erejével, hogy e nemzet nyelvét megta-

nulja, mint szokták az amerikai kivándorlók, kik az angol-nyelv határain élni és boldogulni akarnak.

Érezze azt, hogy a magyarhoz hasonló lenni, magyarrá lenni, reá nézve öröm és dicsőség.

Azt hiszem, hogy e nemzet eme jó tulajdonai ismeretesek; áthasonító (assimiláló) képessége nem szorul bizonyításra. Hiszen történeti igazság, hogy 1000 év óta, mióta hőseink itt letelepedtek, közzülök kevés törzs nevelt a mai korig nyuló családfát; a ma élő nemzedék között vajmi kevés család viheti föl a honfoglaló ősökig; s mégis magyar él e hazán, dacára, hogy „Isten csodája, hogy él hazánk.” Bizony rajtunk is betölt tehát, hogy Isten a kövekből is teremthet és teremtett is fiakat a mi Atyáknak Árpádnak. (Luk. III. 8.) Sok hideg s márvány-kemény-szívű ellenséget assimilált már e nemzet, kik közzül nagyon sokan lettek a nemzet ismert nevü hőseivé, kiknek halhatatlan nevét ma is hiven örzi a hálás kegyelet; s még többen olyanok, kiknek emlékét a névtelenség mohos sirja fedi. Ellenben hányan lettek annak áruelőivá, elfogadván jutalmul magas vérdíjat azok közzül, kik nagy ősskel s kifogástalan magyar voltukkal joggal dicsekedhettek? Hányan barcoltak a nemzet szabadsága s függetlensége ellen minden időben, azok közzül kiknek utódai ma a 7 és 9 11 águ korona tulajdonosai?

Bizony nem a pusztá nyelvtudásban van a valódi magyarság. A muszkavezető magyaroknál, a haza anyagi, erkölcsi és sok más fontos érdekeit kiszolgáltató törvényhozóknál igazabb magyaroknak tartom azokat a Branyiczónál elesett tótokat, Szenttamás ostrománál elhullott svábokat, kik a magyar nyelvből, csak annyit tudtak, hogy

„Előre!”

A magyar fajnak magasra emelése, jó tulajdonainak tökéletességre fejlesztése semmiképen sem eszközölhető úgy, hogy az állam vezetői, ilyen vagy olyan, vagy akár nemzeti állam létesítése ürügye alatt, a lélekben, szívből, érzésben, gondolatban, lekesedésben, szokásban, erkölcsben, és *nyelvben* teljesen magyar fajnak a minden irányu fejlődést biztosító művelődési intézeteire ráteszik kezüket, kisajátítják azokat, mint az uzsorás szokta a szegény fizetni nem képes adós vagyónát.

De hiszen ad érte a felekezeteknek jó közös iskolákat, melyekbe a haza minden-vallásu gyermekei bemehetnek; a haza minden-vallásu és nemzetiségü tanítói saját felfogásuk szerint taníthatnak; s mindenek felett ad a tanítóknak jó fizetést, a milyet a szegény felekezetek nem adhatnak.

Ez igaz; de elveszi, azt a mi a természetes fejlődés fő feltétele: az *iskolához való ragaszkodást, az önerején történő fejlődés iránti lelkesedést, s megöli az egészséges versenyt.*

Ugyanis mindezeknek természetes következménye az lesz, hogy a felekezetnélküli szintelen iskolákban elvesztik egyházunk tagjai nemcsak a felekezethez, hanem a valláshoz való ragaszkodásukat is, s ezzel együtt elvesztik a felekezeti szellemből folyó erős szabadságszeretetüket, ellenálló képességüket, mely eddig az alkotmány és függetlenség biztos támasza volt. De ugyanaz lesz a közös iskolák nevelési eredménye a többi felekezeteknél is. Sőt az is lesz, hogy nem ismernek többé tekintélyt, nem lesznek többé sem jó reformátusok, vagy ágostaiak, sem jó katolikusok; át csapnak az atheismusba s ennek következtében a mindent felforgató anarchiába és nihilizmusba.

Igy teremt az állami bölcsesség, jó egyháztagok s jó hazafiak helyett minden reődnek, minden törvénynek, minden társadalomnak esküdt és halálos ellenséget, hogy legyen kivel harcolnia s majd mi által megdöntetnie.

Ime a természetes fejlődés helyet a visszafejlődés.

Megszűnik az iskolához való ragaszkodás és áldozat-készség.

Ki ne tapasztalta volna önmagán is, másokon is, hogy a maga gyenge, beteges, kevésbé eszes vagy szép gyermeke mindig kedvesebb volt neki, mint a más bármilyen derék és kiváló gyermeke. Lelke összefort vele annyira, mintha két testben egy lélek lett volna; betegségében ápolta, gyógyította, szenvedésében szánta; reménylett boldogsága megállapításáért lelkesedett, áldozott, s ha halásos veszélyben látta: életét is hajlandó volt feláldozni érte.

Megteszi-e mindezeket majd a máséért is?

Hová lesz az *egészséges verseny* a felekezetek között, mely őket eddig folytonos önképzésre az egymás felül muló elő-haladásra ösztönözte, szoritotta?

E különbség a hitben, nyelvben nem a véletlen következménye, hanem Isten legnagyobb bölcsessége. A bábeli nyelvképződés, mig egyrészt a kevélység bűnhődése, másrészt a világ újjáteremtése reorganisatiója volt. Ekkor vetette meg Isten az emberi nem tökéletesedésének, a világ folytonos fejlődésének szilárd alapját.

Ha az állam őszinte célja az, hogy a nemzetiségeket az államnyelvére megtanítassa: mi akadályozza abban, hogy ki mondja, miszerint *ez országban a tanítás, tehát az iskola nyelve a magyar*. Joga van hozzá. S ekkor nem lesz rá szükség, hogy a magyar faj iskolái ennek kárára feláldoztassanak.

S ha még tovább akar menni, mondja ki — bár ezt én nem óhajtom — hogy *minden iskola az államé*. Ez őszinte eljárás lesz.

A mai kétszínü rendszernek más következménye nem lehet minthogy annak a legmagyarabb, de egyuttal a legszegényebb egyház esik áldozatul, s ezzel kidől a haza és szabadság egyik legerősebb oszlopa. Ausztria és az udvar céljukat érik.

Kétségtelen, hogy róm. cath. magyarok majd a romlás zajára fölébrednek, de ébredésük késső lesz.

A haza romlása az ő bűnök is lesz, kik csupán hitük különböző volta miatt pusztulni hagyták magyar testvéreik erejét, kitartását haza- és szabadságszeretetét.

Helyesebb volna ezt a fajt addig megerősíteni, mig kedvező idők járnak: mig bölcs és alkotmányos uralkodók él; mig hazafias igazságos s a magyar nemzet megerősítése iránt érzékkel bíró kormányok igazgatnak; mig a népfajok között béke, a felekezetek között türelem honol. Olyan jó alkalmatosságok ezek, melyeket áron is meg kellene venni. Munkára rendelt nappal ez, mely után sötét éj következik, a melyen többé senki nem munkálkodhatik. Minden perc elvesztése, minden kis mulasztás kiméretlenül fogja magát megbosszulni. Kérnünk kell tehát a koronás kormányzótól le az utolsóig kiket a cselekvés kötelessége illet, hallják meg a kiáltó szót.

De ha azoknak, kiknek a nemzeti érdekek megvédése első sorban kötelességük, a kötelességmulasztás menthetetlen hibájuk sőt bűnök volna: a ref. lelkeseknek, ki első sorban az Isten és a felekezet dolgaira tartozik ügyelni, és azt *megvédeni, kétszeres bűne, kétszeres oktalansága volna a mindenestől az egy-*

ház testéhez tartozó, az egyház önfentartásához szükséges szövet törvény tilalma ellenére az egyház testéről letépni.

(Vége köv.)

Padrah Sándor,

kir. közjegyző s egyházkerületi képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyháztársadalmi tevékenység módjáról.

A tiszántuli ref. egyházi értekezlet folyó évi május hó 21. napján tartott nagyválasztmányi gyűlése elé — a mint annak idején lapunkban már jeleztük — *dr. Imre József* lelkes buzgalma, tudós atyánkfia, felkérés és megbízás alapján, határozati javaslatot terjesztett az iránt, hogy a protestantismus védelmi eszközeiről szóló jeles és tartalmas értekezésében foglalt javaslatok, mimódon volnának végrehajthatók, megvalósíthatók. E javaslatokra a nagyválasztmányi gyűlés „beható eszmecsere után kimondotta, hogy azokat indokoltaknak, korszerűeknek és helyeseknek látja s azok megvalósulásának eszközzésére, az egyházkerületünkben meglévő és ez után alakítandó egyházmegyei lelkes értekezleteket felhívja, még pedig először is abban az irányban, hogy ifjusági és nő-egyletek alapítása útján a ref. hittudatot és közszellemet ébreszteni, ápolni, fejleszteni, másodsorban az iskolai nevelés hatását megfelelő vallási és erkölcsi tartalmu könyvek ajándékozásával s terjesztésével fokozni, végül a szegényügyet lehetőleg felkarolni buzgólkodjanak. Ez eszmék és célok hangsúlyozása végett, a jelzett határozati javaslatok a Debr. Lapban közléteendők s az összehívandó zsinat egyházalkotmányi albizottságához, figyelembe vétel végett felterjesztendők.“

A közérdekű javaslat pontjai a következők:

I. Az Egyházi Értekezlet nagyválasztmánya magát az összes egyház-társadalmi tevékenység vezetőjének és központi szervének tekintvén, kötelességének ismeri évenként többször tartott ülésein, kiküldött bizottságaiban vagy egyes tagjai által részletesen megismerni és vezérelni mindazt a munkát, mely az egyes egyházakban a lelkek vezetésére, a vallásos élet fejlesztésére s általában az egyházi és társadalmi élet nemesítésére irányul. Ebbeli tájékozódását a hivatalos esperesi évi jelentéseken kívül az egyes egyházakból az esperes urak közbejöttével beszerzett vagy közvetlenül észlelt adatokból meríti.

II. A nagyválasztmány tevékenysége ily módon fokozódván, szükségessé válik az ügyek vezetésében és az intézkedésekben való állandó részvételtől az Értekezlet főtiszteletű és méltóságos elnökeit felmenteni egyik alelnökünket, mint *ügyvezető alelnököt* bizni meg a vezetéssel. Ez az Értekezlet alapszabályainak módosítása nélkül, az *ügyrendben* kifejezhető.

III. A választmány állandó figyelmet fordít s a lehető legnagyobb befolyást igyekszik megnyerni: a) az iskolákban a nevelésnek, igazi református vallásos szellemére; b) hitsorsosainak megfelelő tartalmu, református irányu, népies olvasmányokkal való kellő bőségű ellátására; c) református társadalmi egyesületek, főképp *olvasó körök* alakítására s ezek vezetésére, d) a jótékonyoknak elhagyottak gondozása, betegek ápolása, szülőködők segítése által való gyakorlására. Mindezen ügyek

állásáról egyes egyházakban adatokat gyűjt s a szükséges lépésekre tanácsot ad, sőt erkölcsi és szellemi segítséget nyújt addig is, míg anyagi segítségre módja lesz.

Az a) ponthoz. Az iskolai tanítás és nevelés ellenőrzése hivatalos egyházi feladat, de az eredmény javítása társadalmi eszközökkel is munkálható; e tekintetben a nagy választmány első feladatának tekinti az *elemi iskolák növendékeit* református szellemű *jutalom könyvekkel*, valamint kellő mennyiségű olvasmányokkal látni el, részint iskolai könyvtárakat szervezve ilyenekből, részint megajándékozva évente néhány darabbal a gyermekeket. Hogy ez rendszeresen és tervszerűleg, meg felekezeti szempontból célszerűen történjék, *összeállítja* a református gyermekirodalom jegyzékét, azt évente pótoltatja, közli e jegyzéket az egyházakkal s igyekszik az abban foglaltakat a saját pénz-erejéhez képest terjeszteni is.

Ugyancsak az elemi iskolákban jutalmazásokkal előmozdítja az *ének tanulást* és az éneklés szeretetét, különös gondot fordítva a művelt családok gyermekeire, kik azt mindinkább elhanyagolják. A ref. középiskolákban a szokásos pálya kérdések közé egy reform. egyháztörténeti kérdés felvételét az illető tanári karoknak ajánlja.

A b) ponthoz. Református hitfeleink olvasásra való hajlandóságának megfelelően gondoskodik az egyházi Értekezlet nagyválasztmánya arról, hogy nagy városokban könyvtárosoknál vagy könyvkötőknél, kisebb helyeken tanítóknál vagy más bizományosoknál, de minden helységben valakinél kaphatók legyenek *felnőttek számára* való vallásos, felekezeti irányu, részint oktató, részint szórakoztató olvasmányok, melyek jegyzékét összeállíttatja s évenként kiegészítetteti. Ilyen nyomtatványokból bizonyos mennyiséget a lelkes és tanító urak által a szegény sorsuak közt ünnepek előtti napokon szétosztat.

A c) ponthoz. A nagyválasztmány sürgetően szükségesnek nyilvánítja, ott a hol még nincsen, *református olvasó körök alakítását* s ezek hatásának fokozásához hozzájárul: először könyvek, folyóiratok és röpiratok tehetsége szerinti ajándékozásával, másodsor évenként több *kidolgozott felolvasás* megküldésével (oda, hol felolvasók nem igen találkoznak) melyek esetleg kinyomatván, terjesztendők lesznek, harmadszor: ismert nevű tudós és író hitsorsosainknak *felolvasókul* megnyerésével. Hogy hol mire lesz szükség? ezt a nagyválasztmány ügyvezető alelnöke az egyes esperes uraktól, vagy közvetlenül az olvasó körök elnökségétől tudja meg.

A d) ponthoz. A hitünket követők közt az árvák, szülőködők nyomorultak, betegek gondozását igyekszik a nagyválasztmány a hivatalos hatósági intézkedések törvényszerű felhasználása mellett ott, hol szükséges, rendes társadalmi működésé tenni, e célra vagy külön egyesületben, vagy az olvasó körben rendszeres tevékenységet indít s az egyházak ilyen irányu tapasztalatait és adatait évente összegyűjti.

Ugy gondolom, hogy ezekben foglalhatom össze az én egykori felolvasásomban letett gondolatokat s ezek kivételétől, legalább részleges valószínűsítástól fog függeni — úgy érzem — hogy a mi Egyházi Értekezletünk hathatós tényező lesz-e abban a küzdelemben melyet papismus és protestantismus, meg reactio és szabadelvűség nálunk is folytatnak egymással.

E javaslatok minden, szükségesnek mutatkozó módosításában megnyugszom, csak azt óhajtom, hogy a

mi Egyházi Értekezletünk eddigi tétlenségét elhagyva, a reá váró nagy feladatok munkálásához komolyan s elszántan hozzá fogjon.

Hódmező-Vásárhelyen, 1902. május 6.

Dr. Imre József.

* * *

E javaslatához hozzájárultak Szabó János esperes és Pap Imre lelkész bizottsági tagok, valamint Kutas Bálint lelkész bizottsági tag, a ki a maga részéről még ezt a pár pótlást ajánlotta:

A javaslati c) pont folytatásául „célul tűzve az e körök elé az is, hogy az ifjak számára a presbyterium hatósága alá helyezendő ingyenes ifjúsági egyület szervezzenek, a presbyteri szabályzat szerint való felügyelet mellett helyeikbe időnként gyűjtsék össze az ifjakat s gondoskodjanak ez összejövetelekre nemesen szórakoztató, türelem fejlesztő, társas foglalkozási eszközökről, ifjúsági olvasmányokról s komoly foglalkozásul biblia-óraszerű gyakorlatok tartása mellett a hazai büntető s más tudni való törvények népies fejtegetéséről.

Az indokolásnál a c) pont indokolásához, az „előszőr” szóval bevezetett részhez:

„az ifjúsági összejövetelek vonzóbbá tételéhez nyereszkedési vágyat fel nem költő, nemes kedvtelésre vezető társas foglalkozási eszközök ajánlásával, beszerzése könnyébbítésével.”

K Ü L F Ö L D.

A francia protestantismus és catholicismus harca.

(Folytatás.)

Francia református egyesületek.

A francia reformátusok körében megnyilvánuló nagy élénkség és azok a sikerek, melyeket a francia reformátusok az evangélium terjesztésével élnek, legnagyobb részben nagyon is mélyreható okoknak tulajdoníthatók. Eltekintve attól, hogy a franciák már vér mérsékletüknél fogva is több mozgékonyssággal bírnak, mint mi magyarok: a francia protestantismusnak napjainkban elért nagy sikerei nem pusztán az evangélium hódító erejének köszönhetőek, hanem igen nagy része van a sikerekben annak a körülménynek is, hogy talán sehol annyira kiaknázva nincsen az *egyesületekben rejlő nagy erkölcsi erő*, mint éppen a francia reformátusoknál.* Ezeknek a sikerei azt bizonyítják, hogy

* Ajánljuk a debreceniek figyelmébe ezt az igazságot! Szerk. egyesült erővel nagy eredmények érhetők el még csekély anyagi eszközökkel is.

A francia reformátusok egyesületei mindig a tavaszi hónapokban tartják évi közgyűléseiket, melyeken az előző év eredményeit számba veszik. A f. évben megtartott gyűlések eredményeit részletesen nem ismerhetem. Azt hiszem, hogy mi magyar reformátusok bőven okulhatunk abból is, ha ezen egyesületek közül a főbbeket megemlítem és azoknak a feladatát is röviden jelzem.

Legkiterjedtebb hatásköre van a Központi evangélikus társaságnak, melynek közgyűlésén az elnök találoán mondta: „A támadások, melyeket ellenségeink ellenünk intéznek a mi életrevalóságunknak a bizonyítéka!” Sikereiről kétségtelenül bizonyosságot tesz az a

körülmény, hogy Franciaország keleti részén annyira előkészítette már a talajt az evangélikusok számára, hogy ott igen sok új állást kell szerveznie. Kiadása a múlt évben 463,916 frank volt.

A vallásos iratok terjesztő társaság több ezer vallásos értekezést osztott szét és több mint 60,000 jó tanácsot magában foglaló almanachot adott ki. Az elemi iskolákat segítő egyesület 117 francia elemi iskolát segélyezett 137,000 frankkal. A franciaországi evangélikus társaság célja, hogy a katolikusokat az evangélium számára megnyerje, 160,000 frank volt a kiadása. Párisban az anyák szövetsége c. alatt létesült egy társaság, melynek feladata, hogy küzdjön a családapák közt elharapózott könnyelműségek, mint pl. a szeszitalok mértéktelen élvezése, dohányzás, korcsmázás, kártyázás és kéjelgés ellen. A párisi bibliatársaság 3300 bibliát és 5700 újtestamentumot osztott szét Párisban. A britt és külföldi bibliatársaság francia ügynöksége az utolsó 7 év alatt több mint 1 millió bibliát adott el. A diakonus egyesület kiadása 183,488 frank volt. A párisi evangélikus társaság segédbizottsága, mely Bretagneban terjeszti az evangéliumot, több mint 46,000 értekezést és újtestamentumot osztott szét, kiadása 19,060 frank volt. Az evangélikus missziótársaság nemzeti missziót is teljesít Madagaskarban, a miért a francia kormánytól 48,000 frank évi segélyt kap. A zsidók evangélikus egyesülete a zsidók között terjeszteti az evangéliumot. Jellemző azonban, hogy a közgyűlésen azzal számolnak be az egyesület vezetői, hogy a zsidók közt terjed legnehezebben az evangélium, mert azok nem hallgatják meg őket. A belmissziótársaság Relevement c. vallásos folyóiratát 19,000 példányban adja ki és osztja szét többnyire ingyen. E mellett az isteniszteletek látogatását sürgeti, beteget látogatnak ügynökei és vallásos összejöveteleket tartanak. A vasárnap megünneplését is igyekszik biztosítani egy külön társulat, mely ugy akarja elérni célját, hogy felolvasásokat rendez a vasárnap megünnepléséről, körleveleket intéz lelkészekhez és egyesekhez. Tapasztalataik szerint a vasárnap megtartásának három főakadály van: az érdeklődés, a mulatság és a közönyösség. Az utóbbi a legveszedelmesebb akadály szerintök. Van protestáns francia mértékletességi egyesület is, melynek 2833 tagja van. A keresztyén ifjúsági egyesület, mely 1852-ben alakult, most üli fennállásának 50 éves jubileumát. Egy Vigiev nevű pap meg a siket-némák közt folytatja az evangélikusit és 7—800 hive van. Egy református egyesület meg a társadalmi kérdések gyakorlati tanulmányozását tűzte ki feladatául.

A francia protestáns történelmi társulat f. évi májusban ülte fennállásának félézados jubileumát. Könyvtára 50,000 kötet könyvet és eredeti okmányokat foglal magában. Van még ezenkívül sok helyi érdekű kisebb ref. egyesület is.

Ime, ezekben az egyesületekben rejlik a francia reformátusok előhaladásának a titka! Ők egyesülnek, cselekesznek és áldozatokat hoznak!

Mi magyar reformátusok még csak most kezdjük észrevenni, hogy ellenfeleink cselekszenek, de még mindig csak a meddő siránkozásnál és panaszkodásnál tartunk. Előttünk a példa, tegyünk mi is, aknázzuk ki különösen az egyesülésben rejlő nagy erkölcsi erőt! Az eredmény bizonyára nem fog késni, mert hiszen a korszellem az egész világon nekünk kedvez napjainkban!

A francia evangelizáció.

Az evangelizáció a franciáknak minden egyházi gyűlésén élénk megbeszélés tárgyát képezi. Különösen a vallástalanság elleni küzdelmet akarják minden eszközzel folytatni. Egyik egyházi gyűlésen azonban felmerült azaz eszme, hogy meggondolandó, vajjon a lekipásztori hivatással nem ellenkezik-e a küzdelem fogalma? Vajjonha ezt a szót elfogadják, némelyik papnemtévesztí-e el szem elől a célt? Erre azt válaszolták többen, hogy inkább óhajtják a küzdelmet, mint a mozdulatlanságot. Egyik egyházmegyének erre vonatkozó indítványai a következők: 1. Minden lekipásztor nem szentelheti teljes erejét és minden idejét a vallástalanság elleni küzdelemre, tehát katonákra van szükségük, vagyis misszionárius felolvasókra, a kik mindenfelé terjesszék eszméiket. 2. Ezek számára a vallástalanság elleni érveket magában foglaló kezi könyv szerkesztendő. 3. A lapok készítsék elő a közvéleményt a vallástalanság ellen küzdők számára és a tévedéseket oszlassák el. 4. Első sorban mindenütt az intelligentiát kell megnyerni és azoknak a véleményét kell kikérni a cél elérésére alkalmas eszközökről.

Jelenleg 7 különféle evangelizáló társaság működik Franciaország különböző részein. Ezek a társaságok eddig semmi összefüggésben nem voltak egymással, de a f. évi márciusban kongresszust tartottak, a melyen nem mondták ki ugyan a különféle társaságok egyesítését, de megállapodtak abban, hogy ezután évenként tartanak közös gyűlést a teendők megbeszélésére.

Franciaországnak minden része megnyílt az evangélium számára. De nagy baj, hogy nincsen elég református pap, a kik a sok esetben nagyon is szétszórva levő híveket számon tartásuk és gondozásuk. A jelenleg alkalmazásban levő 1100 református pap a rendes lelkesítő gondozás végzésére sem képes, az evangelizáció munkáját végezni még kevésbé tudja. Jellemzi azonban a franciák mozgékonyt az egyik református papnak az indítványa, mely szerint a rendes ref. lelkészek hagyják ott egyházaikat több vagy kevesebb időre, néhány napra, vagy néhány hétre, hogy ez alatt az evangélium terjesztőinek segítségére lehessenek. Addig a rendes istenítiszteletek egyházaikban szüneteljenek. „Ismeretek sok egyházat — mondja az említett lelkész — a mely boldog lesz, ha papja 2—3 hétig az evangélium terjesztésében fáradozik.”

Az evangélium terjesztése épen nem könnyű feladat. Sokszor megesik, hogy a plébános által felzavart nép kövekkel dobálja az evangélistát. De az eredmény mindenütt kétségtelen. Még Lavaudenben is, a hol — mint egy előbbi közleményben már volt szó róla, — az evangélistának az élete is veszedelemben forgott néhány hónappal ezelőtt: ma már a lakosság egy részének szívesen látott vendégei az evangéliumnak a terjesztői.

Az evangélistáknak sokat kell tudni, ügyeseknek kell lenni, sok mindenfeléhez érteni, hogy bármilyen helyzetben feltalálják magukat. Így pl. egyik evangélistát egy anarchista nő hívta ki vitára, és kemény munkát adott neki a társadalmi rendet ostromozó fejtegetéseivel, sőt még az Isten lételetét is tagadta, de az evangélista több mint 500 hallgató előtt fényesen megcáfolta az anarchistát.

A franciaországi forrongó vallási és társadalmi állapotok sugalták bizonyosan egyik egyházmegye papjának azt az indítványt, hogy a papok képzését gyakorlatiasabbá kell tenni. Különösen behatóan kell tár-

gyalni előttük a közéletben előforduló kérdéseket, melyek a nagytömegeket érdeklik, meg kell velök ismereteni a katolikus egyház dogmáit is, de különösen a társadalmi tudományokba kell őket bevezetni.

Osztrák mozgalmak.

Osztrák szomszédaink közt is megindult a mozgalom, mely a protestánsoknak nagy mértékben kedvez. Ismeretes, hogy a Los von Rom jelige alatt megindult mozgalom utóbbi időben hatalmas arányokat öltött. Az is ismeretes, hogy ennek a mozgalomnak a támogatására Warburg címmel egy lap indult meg.

Képzeltető, hogy ilyen körülmények között milyen nagy megütközést keltett Ausztriában az, hogy dr. Wahrmond, innsbrucki egyetemi tanár, az egyházjog tanára, a kit eddig a katolicizmus nagy védőjének tartottak, nem régen azt mondotta, hogy a katolikusok napjainkban két részre vannak oszolva: a haladók és conservatívok pártjára. A hatalom a conservatívok kezében van. Ez az oka, hogy a conservatívok az összes papokat terrorizálni tudják, de a művelt katolikusok érzik, hogy az igazság a haladók részén van.

És az osztrák sajtó nagy helyesléssel kíséri Wahrmond kijelentéseit, dacára annak, hogy Wahrmond azt a merész véleményét is kockáztatta, hogy a katolikus vallás annak a veszedelemnek van kitéve, hogy a parasztok vallása lesz, úgy, a mint ez az ókorban a haldokló pogányvallással történt. Ha a katolikus egyház ennek a veszedelemnek magát kitenni nem akarja, reformálnia kell önmagát, különben elvész.

Ime így beszélnek Ausztriában, a katolicizmus hazájában!

(Vége.)

Barcsa János.

NEKROLOG.

SZABÓ KÁROLY

1839—1902.

Midőn Nagy István esperes 1864. ápril. 24-én Nagyváradra költözött, Szabó Károly is vele ment. 1865. aug. 10-én Debrecenben letette a második lelkészképesítő vizsgát. Nagy Váradon működött aztán 3 évig, mint segédlelkész, hitoktató s gymnasiumi tanár. 1867. március 31-én a hegyköz-kovácsii egyház egyhangulag megválasztotta lelkészül. Elfoglalva állását már ápril. 28-án a lelkészi felavatáson is részt vett. Ugyanazon év június havában nőül vette Dankó Juliánnát, Dankó Sándor váradi orgonista-kántor leányát, a kitől négy évi boldog házasságuk ideje alatt két gyermek született; az egyik az életben levő Géza Német-Palánkán postatiszt.

Nem sokára 1869-ben az Ártándra költözött lelkész sulyos megpróbáltatáson ment át. Először az egyik gyermekét, majd pedig 1871-ben nejét ragadta el a halál. Ugyanazon évben házasságra lépett Téby Juliánnával Téby János váradi polgár leányával, a kivel a legpéldásabb családi életet élt egészen haláláig. Ezen házasságból 6 gyermek származott, de csupán egyetlen-

egy maradt életben, Bertalan, jelenleg debreceni segédlelkész.

16 évig lelkészkedett Ártádon, midőn 1885-ben Csökmőre költözött, a hová pályázat útján megválasztották lelkésznek. Ót év múlva pedig 1890-ben Nagy-Kerekibe választották meg. Ez volt utolsó állomása.

Azon évek, a melyeket a megnevezett helyeken töltött el, nem tűntek el nyomtalanul a gyülekezet életében. Szívvel-lélekkel munkálkodott mindenütt egyháza fölvirágoztatásán. Kovácsiban templomot építtetett, Ártádon lelkészlakot s iskolát. Csökmön tanítószolgákat állított fel; 2 temetkezési egyletet alapított; szervezett piculás bankot, olvasókört, vezetett dalárdát, a tanítókkal zenekart alakított. Nagy-Kerekit a végmegsemmisüléstől mentette meg; a teljesen eladósodott egyházközség pénzügyeit rendezte, olvasókört, hitelszövetkezetet létesített; dalárdát alakított, a melyet maga vezetett; leányiskolát s óvodát épített; a templomot kijavíttatta, sőt már az orgonát is fel akarta állíttatni, de már ebben a halál meggátolta. De ki tudná előszámlálni azt a sok hasznos intézkedést, a melyet hiveinek érdekében mindenütt tett?

Ha buzgó, tevékeny munkás volt Szabó Károly gyülekezetében, éppen úgy el lehet ezt róla mondani az egyházmegyei életben vitt szerepléséről. Az Isten által adott szellemi erők itt érvényesültek legjobban. Már 1868-ban mint ifjú lelkészt jegyzői állásra emelte a bihari egyházmegye közbizalma, 1873—1878-ig közpénztárnok, 1878—1881. lelkészgyámoldai pénztárnok, 1881—1885. tanácsbíró s végül pedig, midőn Gaal Imre lemondásával az esperesi állás megüresedett 1885-ben az egyházak nagy szótöbbséggel őt választották meg esperessé. 1885. március 25-én foglalta el esperesi székét az egyházmegyei közgyűlésen lendületes beszéddel, hangsúlyozva, hogy az ő elve mindig a békeesség ápolása leend. Be is bizonyította ő ezt egész működésével. Hogy állását mily buzgalommal és megelégedésre töltötte be, mutatja az, hogy 1892-ben az egyházmegyei tisztviselői kar általános megújítása alkalmával ismét csaknem egyhangulag megválasztják esperesnek. Hány kényes ügyet intézett ő el tapintatosságával, hány gyülekezet békéjét állította helyre szeretetteljes intéseivel! Egyházmegyéjében minden gyülekezetnek ismerte ügyes-bajos dolgát s a hol megjelent, mindenütt rend lépett az előbbeni zavaros állapotok helyére.

Egészsége mindvégig kitünő volt, csak a mult év őszén rendült meg az oly erősnek látszó testszervezet. A súlyos betegségből felépült ugyan, de többé nem volt a régi. De azért ő csak úgy, mint annak előtte fáradhatatlanul munkálkodott. Midőn f. év május 11 én kibocsátotta körlevelét a visitációra vonatkozólag, mindnyájunknak feltűnt, hogy két körben is részt akart venni az egyházlátogatás terhes munkájában. Május 28-án indult el Nádudvari Lajos borsói lelkész s tanácsbíróval a körutra s június 2 án éjjeli 1/2 1-kor szívszélhűdés következtében Fugyiban hirtelen meghalt. Temetése, a mely június 4-én délelőt 10 órakor Nagy-Kerekiben folyt le, fényes tanubizonyossága volt azon szeretetnek, a mellyel az egész egyházmegye viseltetett iránta.

Szabó Károly azon lelkészek közé tartozott, a kik társai között nem mély, elméleti tudományosságukkal, elvont ismeretek bírásával, hanem gyakorlati fel fogásukkal, hasznos életbölcse ségekkel tűnnek ki. Az életrevalóságnak, a gyakorlatiasságnak, mely őt jellemezte, tulajdonítható azon körülmény, hogy bármely téren, a hová őt a gondviselés állította, kiváló sikereket érhe-

tett el. Számolni a mindennapi étellel, a mely a szürke theoriákat a legtöbb esetben rutul meg szokta cáfolni; alkalmazkodni az adott viszonyokhoz, melyeknek átalakításához éles belátás, mély tapintat szükséges: ez volt az elv, a melynek érvényesülését ott látjuk minden munkásságánál. A viszonyok helyes mérlegelését nagyban elősegítette kiváló emberismerete. Elég volt egyszeri találkozás arra, hogy bárkiről is mindjárt helyes ítéletet tudjon szerezni.

Kedélye, derűs humora csaknem páratlanul álló volt. Az élet bármely nehéz körülményeivel állott is szemben, nem engedte, hogy a csüggedés hatalmába ejtse lelkét. Vidám kedélyével mindig kedvre tudta hangolni környezetét, a melynek eleményeiről, tapasztalatairól oly érdekesen és meggyőzően tudott beszélni. Az élet nehéz voltát korán megismerve a munka lett éltető eleme. És mint a pálma a súly alatt jobban nő, úgy nőtt nagygyá az ő lelke is a munka terhe alatt. Kedélyét, derűt vidámságát akkor ragyogtatta legjobban, a midőn legtöbb munka várt reá. Ugyszólván minden segítség nélkül végezte nagy egyháza és a bihari egyházmegye ezerféle teendőit. Elvégre a munka lett halálának oka. Hiába! a lélek erős volt ugyan, de a test gyöngye, a betegségtől megkínzott.

A hű katona, a békés ferfiu ott nyugszik most már a nagykeréki temetőben, álmodva a föld csendes ölén szeretett egyházának szebb, dicsőbb jövőjéről. Ő megtette kötelességét s a kezéből kihullott fegyver másra vár, a ki folytassa tapintatosan, szeretetteljesen az építő nagy munkát. És én, a ki szeretetének melegét anuyiszor éreztem s kedélyének derűt világából annyi erőt merítettem, ime e sorokban leteszem sirhantja fölé az előismerés és a kegyelet koszoruját eme felirattal: Nyugodj békében! Sohasem feledünk!

(Vége.)

Rév, 1902. jun. 24.

Veres István.
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A M. Pr. Irod. Társaság T. Tagjaihoz** A magyar protestáns irodalmi társaság, a mult évben Miskolcon tartott közgyűlésén ev. reform. egyházunk meghívását elfogadván, e reánk nézve igen megtisztelő bizalomnak teljes szívvel igyekezünk, a helybeli ág. ev. egyházzal karöltve, megfelelni. E végből tisztelettel tudatjuk, hogy e gyűlés f. é. szeptember 23. és 24. napjain leend és kérjük, hogy ezen megjelenni méltóztassék, mely esetben az itt mellékelt lapon legkésőbb *augusztus 25-ig* értesíteni méltóztassék, megjegyezvén, ha vagy vendéglőbe — és minő napi ár mellett? — vagy megnevezett ismerőséhez kíván szállani. Az aláírást olvashatóan kérjük, a lakhely, az utolsó posta és társadalmi állás megjelölésével, hogy annak idején részére egyéb tudósításunkat és a kedvezményes vasúti lapot elküldhessük. Az esetben, ha a szállásra vonatkozólag külön óhajt nem fejez ki a gyűlésre jelentkező, számára a rendező-bizottság fog, magán háznál, szállásról gondoskodni. Tudatjuk egyszersmind, hogy Hmvársárhelyre a vonatok Bpest, Debrecen és Nagy-Várad felől reggel 6 ó. 53 perckor és délután 3 ó. 22 perckor érkeznek; míg Bpest—Szeged, Temesvár felől d. e.

11 ó. 29 perckor és délután 3 ó. 26 perckor. A d. u. érkezéshez a bármely irányból jövők csatlakozása lehetséges. Épen azért: A nmélt. és főtiszt, Elnökség hivatalos fogadását és az ünnepélyes bevonulást szept. 23-án, kedden delutáni 4 órára terveztük; azonban a más időben érkező vendégek fogadására is lesz gondunk. A tagok közgyűlése e napon d. u. 5 órakor a városháza dísztermében fog megtartatni; este 8 órától ismerkedési estély lesz az Erzsébetkerti Vigadóban. Másnap, 24-én d. e. 9 órakor lesz az istenisztelet az ev. ref. ó-templomban; 10¹/₂ órakor pedig a társasági diszgyűlés tartatik az ev. ref. új-templomban; az ág. ev. templom nagy közönség befogadására nem elég tágas. Ugyane napon déli 12—1 óra közt fognak a testületek a nmélt. és főt. Elnökség előtt tisztelegni a városháza nagytermében. Délben 1¹/₂ órakor közebed az Erzsébetkerti Vigadóban. Rendező bizottságunk, hogy a Társaság minden érkező tagja iránt a megkívántató figyelmet és gondosságot kifejttesse, s hogy a Társaság magasztos céljának akadálytalanul munkálhatását biztosítsa, több osztályra oszlott, melyek között az Intéző bizottság elnökei: Szeremley Sámuel ev. ref. lelkész és Draskóczy Lajos ág. ev. lelkész; az elfogadó és szállásoló bizottság elnökei: Pap Imre ev. ref. lelkész és Mayerfy József ág. ev. felügyelő. Ez előzetes értesítésünket, a két evangyéliumi egyház testvéri ölelkezésére, közös munkálkodására a szeretet Istene megáldó kegyelmének buzgó kérésével végezzük. Hm.-Vásárhelyen, 1902. jul. 11. A rendező bizottság nevében: Szeremley Sámuel, lelkész-elnök. Bányai Sándor, e. biz. jegyző.

— **Értesítés.** A debreceni ev. ref. akadémia theol. és jogi fakultásain az 1902/3. tanévre a beiratások szeptember hó nyolc első napján fognak történni; e határidőn túl további nyolc nap alatt akad. igazgatói, s október hó 15-ig püspöki engedéllyel lehet beiratkozni. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. é. szeptember hó végén fejezik be, október hó 1—8. napjain iratkozhatnak be. Bentlakás, tandíjkezdmény, tápintézet, stb. elnyerése iránt a kérvények szeptember 4. déli 12 óráig adandók be az illető dékáni hivatalokhoz. Az előadások az akadémia mindegyik karán szeptember 12-én kezdődnek. A jogi alap és államvizsgálatok szeptember 5-én kezdődőleg tartanak. Az *akadémiai igazgatóság*.

— **Békésbanáti esperesválasztás.** A következő értesítést vettük: A *hódmező-vásárhelyi* ev. ref. egyház előjárói egy értekezleten abban állapodtak meg, hogy a békésbanáti egyházmegye megüresedett esperesi hivatalára Pap Imre lelkészt fogják a legközelebbi presbyteri gyűlésen ajánlani. Így biztosnak vehető, hogy ez egyház a maga 8 szavazatát Pap Imre e. m. tanácsbíró lelkészre adja. Mint hallottuk, több egyház ebben már meg is előzte H.-m.-vásárhelyt. A szavazatok aug. 10-ig küldendők be az esperes-helyetteshez.

— **Vidéki észrevétel.** Az 1898-ik évi kimutatás szerint volt Debrecenben 44528 ref. lélek, a máramaros-ugocsai tractusban 20486. Ez a 20486 lélek, fentartott 31 templomot ugyanannyi lelkészi állomást. Ehez viszonyítva lenni kellene Debrecenben 66 templomnak s ugyanannyi lelkésznek. Ilyen szempontból nem igen mérlegelik a számokat, pedig így is beszélnek azok. A Szinay ur *nagy egyházak* javaslatára ötlött ez a szemembe.

Egy m.-m.-ugocsai lelkész.

— **A jogi oktatás reformja.** A budapesti egyetem jogi karának sehogy sem találkozik tetszésével a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak a jogi okta-

tás és a vizsgálati rend reformálása kérdésében készített tervezete. Erre ugyan teljesen ellehetünk készülvé, mert hiszen a tervezet az egyetem részéről eddig élvezett nagy privilegiumok bástyáján töri meg az első rést. Érdekes, hogy a klerikális „*Alkotmány*“ a következő megjegyzéssel kíséri az ügy fejlődését: „Tudnunk kell, hogy a jogakadémiák tulnyomó része protestáns jellegű. Midőn tehát a budapesti jogi kar az állami oktatás (hát a kir. jogakadémiákon nem állami? Szerk.) jogait védi a felekezetekkel szemben, tulajdonképen annak akarja útját állani, hogy Wlassics miniszter ravasz módon a *protestánsoknak nagy horderejű kedvezményt juttasson.*“ Eltalálta-e az igazat az „*Alkotmány*“ vagy nem, azt mi nem keressük. De ha a megjegyzés leleplezés számba mehet, szégyenletesen jellemző. Jelzi aztán az *Alkotmány*, hogy a magyar katolikusok nem olyan irigyek, hogy bánnak a protestáns jogakadémiák jelentőségének emelkedését, csak a katolikus jogakadémiák is fejlődhessenek. Ugyan ne tegye már magát olyan nagyon . . .

— **Értesítés.** A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakadémiáján az 1902—1903. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-től 12-ig eszkozlendők; az előadások pedig szeptember 16-án veszik kezdetüket. Utólagos felvételnék szept. 13—15-ik napjain dékáni, azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-től 15-ig terjed.

— **Szalezi Szent Ferencz új munkásai.** A h.-si. ev. ref. gymnasium tanári karának 3 érdemes tagja váratlan szerencsében részesült. Ugyanis nemrég a Szaleziek turini főnökétől, Rua Mihálytól hárman egy-egy kinevezési okmányt kaptak, melyből azt értették meg, hogy fel vannak véve a Szaleziek munkásai közé, s ennek folytán részök van mindazokban a lelki kegyelmekben, melyeket a „Szent Atya“ (!) ezen társulat munkásai részére engedélyezett. S ezért a páratlan gráciáért potom egy-egy koronát kell beküldeniök, a mely esetre lelkiüdvökért (református hitők ellenére) „örök időkre hat szent mise fog mondatni naponta“ a szaleziek turini templomában. A könnyű módon „idvességre“ szert tehető tanárok azonban a csábító ajánlat dacára sem hajlandók a baksist elküldeni, s e miatt ismerőseik aggódva tünődnek azon, hogy a jobb sorsra érdemes tanárok hogyan fognak annak idejében hosszú kinos időkre a purgatoriumban szenvedni . . .

— **Pályázati hirdetés visszavonása.** A nagykeresii egyház üresedésben levő lelkészi állomását meghívás útján kívánván betölteni, a közzé tett pályázati hirdetmény visszavonatik. Debrecen, 1902. július 25. Az ev. ref. püspöki hivatal.

— **Értesítés.** Tisztelettel értesitem lapom t. előfizetőit és olvasóit, hogy lapomat *Eperjesy István* debreceni könyvkereskedő urtól — ki lapom kiadására vállalkozott — visszavettem és az „*Ébresztő*“ továbbra is saját kiadásomban fog megjelenni. Tudatom azt is, hogy az „*Ébresztő*“ következő száma e hó 27-én fog megjelenni s az elmaradt számokért előfizetőimet azzal kárpótolom, hogy lapom következő 4 száma 12 oldalnyi terjedelemben fog megjelenni. Az a híresztelés tehát, hogy az „*Ébresztő*“ megszűnt, nem igaz. Kérve hittestvéreim további szíves pártolását, maradtam Körösladány, 1902. július 20. Tisztelettel: *Tóth József*, ev. ref. lelkész.

— **Franciaországi katolikus állapotok.** Egyik róm. kath. napi-lap így állítja össze némely adatait a franciaországi róm. katolikusok állapotáról: „Páris némely kerületében 100 gyermek közül 65 nincs megkeresztelve, 700 közül csak 200 jelentkezik az első szent áldozásra. Limogesban 18,000 kereszteletlen találtott. Besançonban 1500 volt a husvéti áldozó s 9000 a választó polgár. Miért ilyenek a franciák állapotai? Miért nincs katolikus pártjok?” stb. stb. Hát egyikért azért, mert a francia római katolikus klerus nem dushalkodik akkora rengeteg vagyonban, mint a magyarországi; a másik okot az idők jeleiben találjuk meg. A katolikus párt létesülésének pedig akadály (s legyen továbbra is) az, hogy a külföldi rovatunkban jelzett evangelizáció hatása alatt érzik a franciák, hogy holmi katolikus néppártra az államnak semmi szüksége nincs.

— **Az ev. ref. fő- és középiskolák tanári karraihoz és a néptanító-egyesületekhez.** Az ev. ref. konvent, mint zsinat-előkészítő bizottság, szakbizottságok által kívánja a fennálló „Egyházi Törvények“-et átnézteni, mielőtt a törvényhozó zsinatot összehívna. Az Egyházi Törvények III. részét, a „Köznevelési és közoktatási szervezet“ címűt, az erre kiküldött bizottság számára — elnöki megbízás folytán — nekem kell az augusztusi tanácskozásra előkészítenem. Ugy tehetnék meg — hitem szerint — tisztelnem, ha az összes hazai tényezők tdevágó nézeteit ismerhetném. és felhasználhatnám. Méltóztassék azért — a nagy közérdek szempontjából — az „Egyházi Törvények“ III. csoportjára vonatkozó nézeteiket, javaslataikat velem f. év aug. hó 10-ik napjáig közölni s nagybecsű támogatásukért fogadják előre is forró köszönetemet. Atyafiúi üdvözléssel és tisztelettel maradtam Sárospatakon, 1902. július 15. *Radácsi György*, a zsinat előkészítő-bizottságának egyik jegyzője.

Tartalom-jegyzék: Incompatibilitás és érdekelttség. Dr. Baltazar Dezo. — Tanügy: Reform. hűhűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — Közéletünk: Az egyháztársadalmi tevékenység módjairól. Dr. Imre József. — Külföld: A francia protestantizmus és katolicizmus harca. Ba csa János. — N e k r o l o g: Szabó Károly Veres István. — K ü l ö n f é l é k.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat,

a *szeghalmi* ev. ref. egyház külső kisebb leánytanítói állomasára.

Javadalom: I. Tisztességes lakás, melléképületekkel, melynek *külső* takarítását az egyház, *belső* takarítását a tanító teljesíti.

II. **Kézpénz:** 600 azaz *Hatszáz korona.*

III. **Termény:** Buza 24 azaz *huszonnégy* métermázsa; árpa 16 azaz *tizenhat* métermázsa. Előbbi az egyház pénztárából, utóbbi az egyház magtárából *évnegyedenként előre* fizetve.

Kötelessége: az *első* és *második* leányosztálynak, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület tanterve szerinti tanítása, az egyháztanács fentartván magának a jogot, hogy a megválasztott tanítót esetleg más osztályok vezetésére alkalmazhassa, valamint, hogy terménybeli járandó-

ságát kézpénzre változtathassa. Megválasztott tanító kötelessége urvacsoraosztások alkalmával sorrend szerint a többi tanítókkal felváltva pohártöltögetés, vagy bibliaolvasás.

Megválasztott tanító egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

Szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények f. évi augusztus 15-ig nyújtandók be alulírott iskolaszéki elnökhöz.

Az állomás szeptember 1-én elfoglalandó. Szeghalm, 1902. július hó 19.

Técsy József,
ev. ref. lelkész iskolaszéki
elnök.

Pályásat tanári állásra.

A sárospataki ev. ref. főgimnáziumban pályázat hirdetik egy rendes tanári tanszékre, a melyre olyan ev. ref. vallású pályázók jelentkezhetnek, a kiknek a német-latin vagy német-magyar szakcsoportból középiskolai tanári oklevelük van.

A tanszék javadalma 2400 korona törzsfizetés, 600 korona lakáspénz és öt ötödévi korpótlék, melyek közül az első 200, a második, harmadik és negyedik 400 és az ötödik 600 korona. A korpótlékok esedékességénél a más középiskolákban helyettes és rendes tanári minőségben, az oklevél keltétől kezdve, eltöltött szolgálati évek is beszámíttatnak. A megválasztandó tanár heti tanóráinak száma 20 s szaktárgyain kívül, de e törvényes óraszámom belül, a szükséghez képest, az alsóbb gimnáziumi osztályokban más tárgyak tanítására is kötelezhető.

A pályázati kérvények, melyekhez a pályázók keresztlevelüket, tanári oklevelüket, tényleges hadkötelezettségi szolgálatuk kitöltését igazoló okmányukat, rövid életrajzukat s eddigi működésükről szóló bizonyítványjaikat mellékelni tartoznak, a tiszáninneri ev. ref. egyházkerület főt. közgyűléséhez címezve, a sárospataki ev. ref. főgimnázium igazgatóságához f. évi augusztus hó 20-ig nyújtandók be. A tanszék betöltése a f. évi őszi egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni s a megválasztott tanár, ki az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja, tanszékét f. évi október hó 1-én tartozik elfoglalni. Székfoglaló értekezésének megtartása idejéről a sárospataki főiskola igazgató-tanácsa 1903. februári ülésében fog határozni.

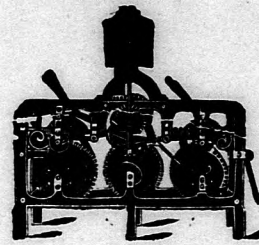
Okleveles pályázók hiányában a tanszék ideiglenes minőségű helyettes tanárral töltik be, kinek évi fizetése 2000 korona lesz.

Sárospatak, 1902. július 18.

A főgimnázium igazgatósága.

Pályázat.

A *békési* (Békésmegye) ev. ref. egyház pályázatot hirdet V. és VI. elemi fiuosztályának tanítói állomására. Évi fizetés 1000 (ezer) korona, lakbér 250 (kétszázötven) korona negyedévenként kiszolgáltatva. Kötelesség az V. és VI. elemi osztályu fiugyermekek tanítása a tiszántuli egyházkerület tanterve szerint s a 12 éves fiuk iskolai előkészítése a confirmációra. Megválasztott tanító egyháztanács által szükségből vagy célszerűségi okokból ugyanazon fizetés mellett más elemi osztály tanítóságára áthelyezhető. Az állás szeptember 1-sején elfoglalandó. Tanító év közben állását el nem hagyhatja. Pályázati kérvények s tartozékai augusztus 7-ikéig az ev. ref. iskolaszék elnökségéhez küldendők.

Toronyórák,

palota, városházi, laktanya és gyári órák berendezését **legelőnyösebben eszközöli**

Mayer Károly utóda

Müller János

államilag kedvezményezett
I. magyar óragyár

Budapest, VII., Kazinczy-u. 3. sz.

Képes árjegyzékek, költségvetések bérmentve.

**Hydraulikus (viznyó-
másu) sajtókat**

Szőlő-bor készítéséhez legújabb szerkezetben, valamint

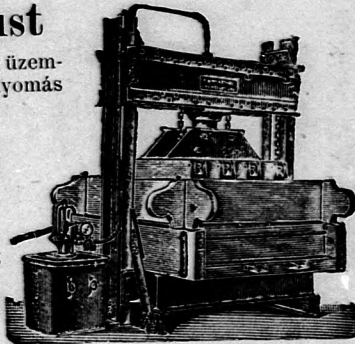
Gyümölcs-must

előállításához a nagybani üzemből különösen magas nyomás elérésére

legnagyobb munkaképesség legmagasabb mérvű mustnyerés,

leggyorsabb munka, egyszerű és könnyű kezelés;

Bor- és gyümölcs-sajtókat kézi üzemre.

Szőlő- és gyümölcs-zúzókát és szőlő-bogyózókát, valamint teljes

Borászati felszereléseket stabil és szállíthatóan, **Széna- és szalma-préseket** mint különlegességeket gyárt és szállít felelősség mellett a legújabb és legjobban bevált szerkezetekben

Mayfarth Ph. és Társa

mezőgazdasági gépgyára

BÉCS, II/1. Taborstrasse Nr. 71.

Kimerítő árjegyzék és számos elismerő irat ingyen.

Képviselek és ismét elárusítók kívántatnak.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utcza 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, golos-ládaival. Biztos működésért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségü játszás-móddal birnak és mindamellet az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

RÉGI ORGONÁKAT

átalakítás, javítás és hangolásra a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

SESZTINA LAJOS

vaskereskedése **DEBRECZEN.**

A Biehn János-féle valódi

ASPHALT-FEDŐLEMEZEK

kizárólagos raktára.

(Ezen fedőlemezeket kátrányozni nem, csak meszelni kell!)

**Cséplési idényre: gépszijak, dob-
sinek, olajozók, gépolaj stb.**

Szőlőművelési és szüretelő eszközök,
ugymint: Turul és más rendszerű per-
metezők, kénporfúvók és azok alkat-
részei, Fleischer-féle borsajtók, szálló-
zuzók, puttonok és vedrek,

a magyar gyáripár termékei.

Mindennemű gazdasági eszközök raktára.

Telefon szám 6.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre,
minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei
szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.